

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามตำรากฎหมายและความเห็นของนักนิติศาสตร์ ได้มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบในทางอาญาเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ ความรับผิดชอบทางอาญาในการกระทำของตนเองที่เป็นไปตามหลักทั่วไปซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 ที่ว่า “บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ขณะนั้น บัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้” ซึ่งการกระทำนอกจากจะหมายถึงการกระทำโดยการเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้จิตใจบังคับแล้ว ยังหมายความรวมถึงการงดเว้นการจักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล ตามมาตรา 59 วรรคท้ายด้วย ซึ่งการไม่กระทำในทางอาญานี้ไม่ใช่การกระทำซึ่งเป็นเหตุการณที่เกิดขึ้นจริง ๆ หากแต่เป็นเพียงความคาดหวังให้กระทำในสิ่งที่ควรจักกระทำ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อกำหนดของปทัสถานทางสังคมประการหนึ่ง ความคาดหวังนี้เป็นความรู้สึกที่บังเกิดขึ้นจากเหตุผลของสามัญสำนึก ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทุกคน และสิ่งที่มากำหนดความคาดหวังอยู่ในลักษณะการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จักต้องกระทำโดยงดเว้นกระทำในสิ่งที่ควรกระทำเป็นสิ่งที่น่าตำหนิ ซึ่งผู้งดเว้นจำต้องรับผิดชอบต่อกฎเกณฑ์ของสังคมที่คาดหวังให้กระทำแล้วไม่กระทำกล่าวคือการฝ่าฝืนเป็นสาเหตุให้เกิดภัย และสาเหตุเกิดจากการไม่กระทำการดังกล่าวจึงอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับการได้รับการลงโทษในกฎหมายอาญา นอกจากการกระทำโดยงดเว้นแล้ว ยังมีความรับผิดชอบอันเกิดจากการไม่เคลื่อนไหวร่างกายอีกประเภทหนึ่งคือการกระทำโดยละเว้น แต่ความรับผิดชอบซึ่งได้กระทำโดยงดเว้นกับการกระทำโดยละเว้นมีความแตกต่างกันหลายประการด้วยกัน

ในปัจจุบันมีการลงโทษทางอาญากับบิดามารดาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ซึ่งการลงโทษบิดามารดาเป็นความคาดหวังของสถานิติบัญญัติและสังคมที่ต้องการให้บิดามารดาเอาใจใส่ดูแลบุตรผู้เยาว์ไม่ให้ไปกระทำการอันละเมิดต่อกฎหมายบ้านเมือง เช่น กรณีที่บุตรผู้เยาว์ไปขับรถจักรยานยนต์แข่งกันบนถนนหลวง อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจร

ทางบก พ.ศ. 2522 ปัญหาเรื่องเด็กหรือเยาวชนไปกระทำความผิดดังกล่าว เป็นปัญหามานานและยังแก้ปัญหานี้ไม่ได้ จนกระทั่งมีแนวคิดในการลงโทษแก่บิดามารดาเนื่องจากมีความเชื่อว่าหากดำเนินคดีกับบิดามารดา บุตรจะมีความสำนึกผิดไม่ยอมให้บิดามารดาเดือดร้อนก็จะไม่ไปกระทำความผิด แต่การลงโทษทางอาญากับบุคคลใดจะต้องมีหลักเกณฑ์และมีกฎหมายมารองรับซึ่งโทษทางอาญามีความรุนแรงเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล จึงต้องใช้เท่าที่มีความจำเป็น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงความรับผิดชอบของบิดามารดาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ มาตรา 26 (3) โดยศึกษาถึงหน้าที่ที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผล อันสืบเนื่องมาจากบิดามารดาที่มีหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ตลอดจนต้องป้องกันอันตรายและความเสียหายอันจะเกิดแก่ผู้เยาว์ด้วย ยกตัวอย่างเช่น บิดามารดาอยู่บ้านเห็นบุตรผู้เยาว์นำรถออกไปขับจี้ บิดามารดาเมื่อเห็นดังนั้นก็นิ่งเฉยไม่ได้ห้ามปราม ปรากฏว่าบุตรผู้เยาว์นำรถออกไปกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 134 ซึ่งบัญญัติว่าห้ามมิให้ผู้ใดแข่งรถในทางเว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานจราจร และบุตรผู้เยาว์ไม่มีใบอนุญาตขับขีรถจึงถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมดำเนินคดี และมีกรกล่าวหาว่า บิดามารดาที่มีความผิดฐาน ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ มาตรา 26(3) ปัญหาที่ต้องพิจารณาในประการแรก คือ การนิ่งเฉยของบิดามารดาเป็นการกระทำหรือไม่ หากบิดามารดาไม่มีการกระทำก็ไม่อาจลงโทษทางอาญากับบิดามารดาได้ หรือในกรณีที่บิดามารดาเห็นบุตรผู้เยาว์เสพสุรา หรือเสพบุหรี่ แต่มิได้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งการเสพสุราเสพบุหรี่หรือของมีเมาให้โทษอย่างอื่น เป็นการประพฤติตนไม่สมควรตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 การที่บิดามารดาไม่ว่ากล่าวตักเตือนเช่นนี้ถือจะถือว่ามีกรกระทำของบิดามารดาอันจะทำให้เป็นความผิดหรือไม่ หรือในอีกกรณีหนึ่ง บิดามารดาเห็นบุตรผู้เยาว์ถือปืนจึงตักเตือนบุตรแต่บุตรไม่เชื่อฟัง และเอาปืนไปซ่อนเสีย¹ การที่บิดามารดาเพียงตักเตือนเท่านั้นเพียงพอหรือไม่เนื่องจากปืนเป็นอาวุธร้ายแรง อันอาจจะทำให้เด็ก “น่าจะมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด” ปัญหาที่ต้องพิจารณาในกรณีนี้คือเพียงแต่ตักเตือนพอหรือไม่ หากไม่พอจะ

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 974/2508. สำนักศึกษาอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา หน้า 1532.

ต้องมาพิจารณาว่าเป็นการยินยอม ให้เด็กมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิดหรือไม่เพียงใด เป็นต้น ผลของความผิดที่เกิดขึ้น เป็นหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงที่บิดามารดาจักต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดกับบุตรผู้เยาว์ หรือเป็นเพียงการละเว้นกระทำของบิดามารดาเท่านั้น หรือเป็นความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งความรับผิดชอบประเภทนี้ควรเป็นข้อยกเว้น เพราะโดยปกติแล้วบุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาเฉพาะในการกระทำของตนเองเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องศึกษาว่าบิดามารดามี “การกระทำ” และเป็นกระทำประเภทใดเพื่อจะได้เกิดความชัดเจนในวิเคราะห์ความรับผิดทางอาญาของบิดามารดาและขอบเขตความรับผิดทางอาญาของบิดามารดาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มาตรา 26 (3)

กฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดของบิดามารดามีสถานะที่ยากลำบากในแวดวงกฎหมายอาญา เนื่องจากการเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดที่ถูกกล่าวหาและการพิพากษาของบิดามารดา และในประเด็นที่เป็นเรื่องทั่วไปในกฎหมายอาญาสนับสนุนเรื่องเจตจำนงเสรี (Free Will) และมอบความรับผิดชอบให้อยู่บนพื้นฐานของการกระทำโดยเจตนา² ซึ่งในระบบคอมมอนลอว์ความรับผิดทางอาญาของบิดามารดากรณีของเด็กหรือเยาวชนไปกระทำความผิดจะบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติบางฉบับ แต่ถึงอย่างไรก็ตามคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศก็ประสบปัญหาในเรื่องของการวินิจฉัยในกรณีของเด็กหรือเยาวชนไปกระทำความผิด แล้วมีการลงโทษกับบิดามารดา ประเด็นปัญหาคือบิดามารดามีการกระทำโดยสมัครใจ (Voluntary act) หรือมีการงดเว้นโดยสมัครใจ (Voluntary omission) หรือไม่ หรือเพียงเพราะสภาพของความเป็นบิดามารดาที่ต้องดูแลควบคุมบุตรไม่ให้ไปกระทำความผิด หากละเลยและบกพร่องในการที่จะตรวจสอบบุตรผู้เยาว์ของพวกเขา³ ก็จะต้องถูกดำเนินคดีตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินั้นๆ และความรับผิดของบิดามารดาดังกล่าวก็มีความคาบเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องความรับผิดทางอาญาในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) อีกด้วย

² Wayne R. LaFave. (2001). **Modern Criminal Law : Cases comments and Questions** (3 rd ed). p. 866.

³ Ibid.

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของบิดามารดาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 โดยศึกษาเรื่อง “การกระทำ” อันจะทำให้บุคคลต้องรับโทษในทางอาญาตลอดจนขอบเขตความรับผิดชอบของบิดามารดาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและบรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องของการคุ้มครองเด็กต่อไป

1.2 สมมุติฐาน

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 บัญญัติว่า บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้ “กระทำการ” อันกฎหมายที่ใช้ขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย จากบทบัญญัติในมาตรา 2 จะเห็นได้ว่าการลงโทษทางอาญาแก่บุคคลใดจะต้องปรากฏว่าบุคคลนั้นได้มี “การกระทำ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบข้อแรกในการพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคล

บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 26 (3) มีการลงโทษบิดามารดากรณีที่อยู่เห็นว่าบุตรผู้เยาว์จะไปกระทำความผิด แต่บิดามารดาไม่ห้ามปราม การไม่ห้ามปรามนี้ เป็นการส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ซึ่งการส่งเสริม หรือยินยอม เป็นการกระทำตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 แต่ถึงอย่างไรก็ตามการลงโทษทางอาญาในการกระทำของบิดามารดาบางกรณียังมีความไม่เหมาะสม จึงเห็นสมควรศึกษาขอบเขตความรับผิดชอบและความเหมาะสมของการลงโทษ อันจะเป็นแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก มาตรา 26 (3) ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคล โดยเฉพาะเรื่อง “การกระทำ”
2. ศึกษาถึงขอบเขตความรับผิดชอบทางอาญาของบิดามารดา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

พ.ศ. 2546 มาตรา 26 (3)

3. ศึกษาถึงมาตรการลงโทษทางอาญาที่เหมาะสม

1.4 ขอบเขตการศึกษา

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีบทบัญญัติลงโทษทางอาญาแก่บิดามารดา ตามมาตรา 26 หลายกรณีด้วยกันผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะความรับผิดชอบทางอาญาของบิดามารดา ในกรณีที่บิดามารดา ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะมีความ ประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ตามมาตรา 26 (3) เท่านั้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) ศึกษาวิจัยข้อมูลจากตำรา เอกสารบทความทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ คำพิพากษาต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก เช่น คุณสรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เพื่อนำมาข้อมูลมา วิเคราะห์ถึงขอบเขตความรับผิดชอบทางอาญาของบิดามารดา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 26 (3)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคล โดยเฉพาะ “การกระทำ” ในทาง อาญาอันจะทำให้ผู้กระทำความผิดและถูกลงโทษ

2. ทราบถึงขอบเขตความรับผิดชอบทางอาญาของบิดามารดาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

พ.ศ.2546 มาตรา 26 (3)

3. ทราบถึงมาตรการลงโทษทางอาญากับบิดามารดาที่เหมาะสม